

**ТУРОН ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ ТАСАРРУФИДАГИ
ПСИХОЛОГИЯ ВА ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ
ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ**

**“ЁШЛАРНИ МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ВА
ЖИСМОНИЙ БАРКАМОЛ ЭТИБ
ТАРБИЯЛАШ ВА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ
ЖАРАЁНЛАРИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ
СТРАТЕГИК МОДЕЛЛАРИ”**

**РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
КОНФЕРЕНЦИЯСИ МАТЕРИАЛЛАРИ
ТЎПЛАМИ**

2022-йил 17-декабрь

ТОШКЕНТ

ТУРОН ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ ТАСАРРУФИДАГИ
ПСИХОЛОГИЯ ВА ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ
ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ

**“ЁШЛАРНИ МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ВА
ЖИСМОНИЙ БАРКАМОЛ ЭТИБ ТАРБИЯЛАШ
ВА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ СТРАТЕГИК
МОДЕЛЛАРИ”**

РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯСИ
МАТЕРИАЛЛАРИ ТЎПЛАМИ

2022-йил 17-декабрь

ТУРОН Ф.А., 2023
ТОШКЕНТ - 2023

Турон фанлар академияси тасарруфидаги Психология ва педагогика фанлари илмий-тадқиқот институтининг очилиши муносабати билан ўтказилган **“ЁШЛАРНИ МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ВА ЖИСМОНИЙ БАРКАМОЛ ЭТИБ ТАРБИЯЛАШ ВА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ СТРАТЕГИК МОДЕЛЛАРИ”** мавзусидаги Республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами // тузувчи ва нашрга тайёрловчи **Гулчехра Қурбонова** – Т.: 2023. 350 б.

Масъул муҳаррир:

Ҳайдарбек Назирбекович Бобобеков, Лейбниц номидаги Европа Табиий фанлар академияси (Германия) академиги, Турон ФА академиги, “Нури Хўжанд” номли Марказий Осиё халқ академияси (Тожикистон) академиги, ХТЁУ аъзоси, тарих фанлари доктори, профессор, Турон Фанлар академияси **Президенти**.

Илмий муҳаррир:

Гулчехра Абдуллаевна Қурбонова, Турон Фанлар академияси академиги, профессори, Психология ва педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти **директори**, Афинанинг Аристотель номидаги Фалсафа академиясининг жаҳон фалсафа форуми Президиумининг қарорига асосан **психология фанлари доктори**.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ АЪЗОЛАРИ:

Ҳайдарбек Бобобеков	–	Турон фанлар академияси Президенти
Ҳожиакбар Ҳамидов	–	Турон ФА академиги, 1-вице-президенти
Гулчехра Қурбонова	–	Турон ФА академиги, Психология ва педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти директори
Рахмонали Ҳасанов	–	Турон ФА академиги, профессор Махпират номидаги Ўрта Осиё халқлари тарихи институти Тошкент филиали директори
Мақсуд Холмухаммедов	–	Турон ФА академиги, «Фан ва технологиялар нашриёт матбаа уйи» директори
Умида Гаффорова	–	Турон ФА академиги, ПФТИ Кенгаш аъзоси, психология ф.д., профессор (Тожикистон)
Ойбек Ҳайитов	–	Турон ФА академиги, ППФТИ Кенгаш аъзоси, психология фанлари доктори, профессор
Шоира Шодмонова	–	Турон ФА ППФТИ Кенгаш аъзоси, педагогика фанлари доктори, профессор
Раушана Медитова	–	Турон ФА академиги, ППФТИ Кенгаш аъзоси, педагогика фанлари доктори, профессор
Раънажон Абдуллаева	–	Турон ФА Фахрий академиги, ППФТИ Кенгаш аъзоси, котиби, психология фанлари номзоди, доцент
Маъруфжон Ахмедов	–	Турон ФА ППФТИ Кенгаш аъзоси, педагогика фанлари номзоди, доцент, ЎзДК Магистратура бўлими бошлиғи
Моҳира Жўрақулова	–	Турон ФА Фахрий доценти, ППФТИ Кенгаш аъзоси
Нилуфар Зарипова	–	Турон ФА Фахрий академиги, ППФТИ Кенгаш аъзоси, институт ташкилий ишлар бўйича директор ўринбосари

КОНФЕРЕНЦИЯ ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТАСИ:

Раис:

Гулчехра Қурбонова – Турон Фанлар академияси академиги, профессори, Психология ва педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти директори, Афинанинг Аристотель номидаги фалсафа академиясининг жаҳон фалсафа форуми Президиумининг қарорига асосан психология фанлари доктори.

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТИ ВА ОИЛА ҲАМКОРЛИГИ

Турдиева Моҳира Жўракуловна,

Бухоро давлат университети,

Мактабгача таълим кафедраси ўқитувчиси,

Турон Фанлар академияси фахрий доценти,

mohira.turdiyeva@bk.ru

Шаронова Рушана Расул қизи,

БухДУ, 14-ЗМТ-20 гуруҳ талабаси

Аннотация: Ушбу мақолада оила ва мактабгача таълимнинг узвий боғлиқлиги, таълим - тарбияда оила, боғча, мактаб ва маҳалла ҳамкорлиги ҳозирги вақтда мукамал таълим-тарбия беришнинг муҳим омиллари ёритилган.

Таянч сўзлар: оила, боғча, маҳалла, мактабгача таълим, бошланғич таълим, тарбия, таълим муассасаси, ҳамкорлик.

Аннотация: В данной статье раскрыты важнейшие факторы современного общеобразовательного образования и взаимосвязь семьи и дошкольного образования, важность сотрудничества семьи, детского сада, школы и сообщества в образовании.

Ключевые слова: семья, детский сад, махалля, дошкольное образование, начальное образование, воспитание, образовательное учреждение, сотрудничество.

Resume: This article reveals the most important factors of modern general education and the relationship between family and preschool education, the importance of cooperation between the family, kindergarten, school and community in education.

Key words: family, kindergarten, makhalla, preschool education, primary education, upbringing, educational institution, cooperation.

Жамиятнинг ижтимоий, иқтисодий тузилишининг ўзгариши оиланинг шаклланишига, унинг ўзаро алоқа шаклларига таъсир кўрсатади. Айниқса, жамиятнинг моддий техника ва маънавий йўналишидаги ўзгаришлари оилафаолиятининг ўзгаришига сабаб бўлмоқда. Бундай ўзгаришлар оила қуриш, меҳр-муҳаббат, ўзаро дўстлик ва фарзанд кўришни режалаштиришда ўзи фойдасини топмоқда.

Ўзбекистон Президенти Ш.Мирзиёев: “Оила биз учун муқаддас. Муқаддаслиги шуки, авваламбор, қаерда ишлашидан, ким бўлишидан қатъи назар, агар оилада тарбия, оилада муҳит, оилада ҳалоллик, муносабат, тарбияга алоҳида эътибор бермаса, ҳеч қачон натижа бўлмайди” – деб фикрини билдирди. Давлатимиз оилаларни ўзининг олиб борадиган сиёсати марказида олиб қарайди. Шу сабабли имконият доирасида моддий ва маънавий ёрдам бериб, оилавий тарбияни мактаб, жамоатчилик билан уйғунлигини таъминлашдан манфаатдордир. Оила ва оилавий тарбия муаммолари ичида ота-оналарнинг тарбиячилик маданиятини ошириш ва уларга умумий тарбияга оид билим бериш давримизнинг долзарб масалаларидан биридир.

Буюк ватандошимиз Абу Али ибн Сино ёш авлод тарбиясининг ибтидоси қандай ва нималар билан боғлиқ бўлиши ҳақида қуйидагиларни айтган эди: «Ёш бола бошланғич таълим ва тилга доир қоидаларни ёд олганидан кейин у машғул бўлиши мумкин бўлган касб-хунар ва санъатга мойиллигига қараб, уни шунга йўллаймиз. Агар у котибликни хоҳласа, тил, хат ёзиш, нутқ сўзлаш ва: одамлар билан муомала қилиш кабиларга далолат қиламиз. Албатта, бу ўринда, боланинг майли аҳамиятга эга». Бола мактабга боргунича уни подшоҳ билиб муомала қилинади, яъни рисоладаги барча илтимослари сўзсиз бажарилади, шўхлик ва эркаликлардан қайтарилмайди. Шундан сўнг унга аста-секин тушунтириш, катталарнинг ўзи ибрат бўлиши орқали тарбия берилади. Тарбия бир неча томондан олиб борилади. Бола ақлан ривожланиши учун унга турли китоблар ўқиб берилади, ривоят ва ибратли ҳикоятлар сўзланади ёки ақл-заковатини ўстирадиган ўйинлар, машғулотларга жалб қилинади. Таълим – тарбияда оила, боғча, мактаб ва маҳалла ҳамкорлиги ҳозирги вақтда мукамал таълим-тарбия беришнинг муҳим омилларидан биридир. Оила, боғча ва мактаб ҳамкорлиги таълим-

тарбиянинг сифатини оширишда асосий восита эканлиги аввалдан устувор масала ҳисоблана келган. Таълим-тарбияни ривожлантириш ва такомиллаштиришда кейинги йилларда зарур манба сифатида маҳалла ҳамкорлиги ҳам эътироф қилинмоқда. Мактабгача таълим муассасалари, оила, мактаб ва маҳалла ҳамкорлиги пираворд натижаси мактабда олиб бориладиган савод ўргатишга тайёрлаш машғулотларининг сифат ва самарадорлиги ҳамкорлигининг мақсадга мувофиқ эканлигини кўрсатиб беришдан иборатдир. Мактабгача таълимнинг самарали йўналишларидан бири оила, боғча мактаб ва маҳалла ҳамкорлиги ўзига хос томонларини аниқлаш ва унга қўшган хиссасини белгилашни ўз ичига олади. Оила, мактабгача ва бошланғич таълимни узвий боғлаш савод ўргатишга тайёрлаш жараёнининг машғулотларини нуфузини ошириш йўллари белгилаб беради. Мактабгача таълимда, бошланғич таълим ва савод ўргатишга тайёрлаш машғулотлари сифатини оширишда оила, боғча, маҳалла ва мактаб ҳамкорлиги, улар ишни мувофиқлаштиришнинг мақсадга мувофиқ йўналишлари белгилаб олишни таъминлашдир. Оила, мактабгача таълим ва бошланғич таълимни мувофиқлаштиришнинг мақсад ва вазифаларининг устувор соҳаларини ва имкониятларини аниқлашнинг назарий ва амалий томонлари белгилаб олишдан иборатдир. Бошланғич таълимнинг хусусиятлари, таълимга қўйилган ДТС ва ўқув дастури талаблари, шунингдек, бошланғич таълимнинг шу жумладан, савод ўргатишга тайёрлаш машғулотларининг мақсад ва вазифалари, унда оила, боғча, маҳалла ва мактаб ҳамкорлигининг долзарб масалалари ёритиб берилди.

Оилада, одоб-ахлоқ ва таълим-тарбияга эътибор қон-қонимизга сингиб кетган бурчларимиздандир. “Бир болага етти қўшни ота-она” деган ибратли мақол ҳам айнан халқимизга хос. Мана шу мақолнинг ўзи ҳам фарзанд тарбияси, оилапарварлик биз учун нечоғлик муҳим эканини билдиради. Маҳалла аҳли, айниқса кексалар кўчада нобоп иш қилаётган бола олдидан ҳеч қачон бепарво ўтиб кетмаган, шу заҳотиёқ танбех бериб тўғри йўлга чақирган. Зеро, ҳар томонлама чиройли, одобли, гўзал хулқли бўлиш, нафсни поклашга буюрувчи муқаддас динимиз оилага катта аҳамият беради. Оиладаги муҳит ота-она ўз маъсулиятларини ҳис қилиши билан барқарор бўлади. Болаларнинг одобли, тарбияли, билимли бўлиб улғайиши учун ота-она билан бир қаторда маҳалла-куй ҳам катта ибрат мактабидир. **“Қуш уясида кўрганини қилади”**, деб бежиз айтмаган халқимиз.

Оилада ҳар қандай шароитда болани савод ўргатишга тайёрлаш озми-кўпми баҳоли қудрат ота-онанинг зиммасида бўлади. Буни чуқур англашимиз ва болани бу тадбирда фаол бўлишига ўз хиссамизни қўшишимиз лозим. Оилага нисбатан боғчада болаларни элементар ўқиш ва элементар ёзишга тайёрлаш ишлари кучли, самарали ва баракалироқ бўлади. Чунки боғчада гуруҳ бор, жамоа бор, кун тартиби ва тартиб-интизом маажуд. Гуруҳ ва жамоалар билан доим бирга бўладиган, уларни фаолиятдан ҳар доим хабардор бўлиб турадиган масъул шахс, гуруҳ тарбиячиси, мураббийси ва гуруҳ энагаси фаолият олиб боради. Улар кун тартибидаги барча ишларни ўз вақтида сифатли қилиб ўтказиш учун масъулдирлар. Уларнинг асосий мақсади ҳам болаларимизни келгусида комил инсон, юртимизнинг муносиб фарзандлари, ўғил-қизлари бўлиб етишишлари учун муносиб улуш, ҳисса қўшишдан иборатдир. Демак, бу борада ҳам оила ва боғчанинг мақсади яқдилдир. Болаларни савод ўргатишга тайёрлашни боғчанинг ҳар бир гуруҳда у ёки бу даражада амалга ошириш мақсадга мувофиқдир. Ҳар бир катта, ўрта, ёки кичик гуруҳларда савод ўргатишга тайёрлашда маълум ҳисса қўшилади. Мактабгача таълим ташкилотларининг катта гуруҳларида болаларни савод ўргатишга тайёрлаш ишлари мақсадли, мақсадсиз бўлсада амалга оширилади. Савод ўргатишга тайёрлаш ишлари қанчалик режали, лойиҳали, дастурли бўлмасин, боғчанинг оила, мактаб билан мустаҳкам алоқаси бўлгандагина самара ва муваффақиятли чиқиши мумкин. Оила, боғча ва мактаб ҳамкорлиги уларнинг ўзаро муносабатларини жипслиги, пухталиги, бир-бирлари билан тажриба алмашиши, биргаликда тадбирлар ўтказиш, улар орасида соғлом муҳитни ривожланиши, уларни обрўси, нуфузи ва салоҳиятини оширишга хизмат қилади. Оила ва боғча таълим тарбиясини такомиллашувида боғча жамоаси ва боғча тарбиячиларининг ота-оналар билан мустаҳкам алоқаси юқори ўрин тутди. Айниқса, бу ҳолат боғчаларнинг катта гуруҳларида таълим-тарбиянинг, шу жумладан, болаларни савод

ўргатишга тайёргарлик ишларини олиб боришларида жуда қўл келади. Оила, боғча, мактаб тизимидаги ҳамкорликнинг юқори натижаси кейинги таълим тизимларидаги муваффақиятларнинг ҳам муҳим гарови бўлиб хизмат қилади.

Болаларни баркамол инсон қилиб етиштиришда мактабгача таълим ташкилотини оила билан мустаҳкам боғламасдан, тарбия соҳасидаги бутун ишларни муваффақиятли амалга ошириб бўлмайди. Шу мақсадда ота-оналар ўртасида таълим-тарбияга оид ташвиқот ишларини кенгайтириш, уларни таълим ташкилотининг фаол ёрдамчиларига, оилани тарбиячиларнинг барча ишларида ҳар томонлама фойдали ташкилотга айлантириш зарур.

Адабиётлар:

1. Sh.M.Mirziyoyev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”. T; 2016.
2. Sh.M.Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak”. T; 2017 y.
3. Bolalarni tarbiyalashda oila, mahalla, maktab hamkorligi konsepsiyasi. – Toshkent: Rahbar, 1998. –15 b.
4. O‘zbekiston Respublikasida ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan Davlat talablari. Toshkent – 2018.
5. “Ilk kadam ” davlat o‘quv dasturi. Tuzuvchilar: Toshkent.2018.
6. 3. Juraqulovna T. M., Jo‘raqulovna T. S. Bolalarda Jismoniy Faoliyatni Rivojlantirish Masalalari //Бошқарув ва этика қондалари онлайн илмий журнали. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 1-5.
7. Jurakulovna T. M. Pedagogikal Creativity-Requirement of Today //European Journal Of Innovation In Nonformal Education. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 236-240.
8. Турдиева М. Мактабгача yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning o‘mi //Центр Научных Публикаций (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
9. Турдиева М. Д. Суть организации процесса дошкольного образования и образования на основе индивидуального подхода //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2021. – №. 2-5. – С. 184-

IJODIY O‘YINLARNING MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR TARAQQIYOTIDA TUTGAN O‘RNI

*Tirkasheva Sarvinoz Odiljonqizi,
Maktabgachata’limyonalishi
2-bosqichtalabasi, ADPI*

Anatatsiya: Ushbu maqolada ijodiy o‘yinlarning maktabgacha yoshdagi bolalartaraqqiyotida tutgan o‘rnioritildi. Ijodiy o‘yinlarning maktabgacha yoshdagi bolalartaraqqiyotida tutgan o‘rni mazmunan yoritildi.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha ta’lim tizimi, ijodiy o‘yinlar, ta’lim, tarbiya, taraqqiyot, shaxsni rivojlantirish, shakllantirish, erkinlig, mustaqillik, tashqilotchilik, ijodqorlik.

Annotation: This article examines the role of creative play in the development of preschool children. The role of creative games in the development of preschoolers is highlighted.

Key words: system of preschool education, creative games, education, upbringing, development, personal development, formation, freedom, independence, organization, creativity.

Jamiyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida inson qalbini kichiklikdan boshlab yaxshilik, oliyjanoblik, insonparvarlik, odamgarchilik, aql-idrokli bo‘lish, odob-axloqlilik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, halollik, poklik, so‘znamollik, xush so‘znlilik, ilimli bo‘lish

Сирожидинов Ч.С.	
Ёшларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг ижтимоий тенденциялари.....	269
Sindarov R.U.	
Metodik o‘yinlarning grammatikani shakllantirishdagi o‘rni.....	272
To‘rajonov Muradjon Dilmurod o‘g‘li	
Bolalar musiqiy faoliyatida musiqa idrokning ijobiy ta’siri xususiyatlari.....	274
Турдиева М.Ж., Исломова М.И.	
Болалардаги девиатив хулқ-атвор психокоррекцияси.....	276
Турдиева М.Ж., Давронова Г.М.	
Шахсга йўналтирилган таълим технологияси асосида таълим жараёнини ташкил этиш.....	279
Турдиева М.Ж., Шаропова Р.Р.	
Мактабгача таълим ташкилоти ва оила ҳамкорлиги.....	281
Tirkasheva S.O.	
Ijodiy o‘yinlarning maktabgacha yoshdagi bolalar taraqqiyotida tutgan o‘rni.....	283
Тоиров А.З.	
Умумий Ўрта таълим мактабларида фаолият кўрсатувчи педагогларнинг ўсмирларда миллий ғурурни шакллантириш маҳоратларини такомиллаштириш.....	285
Тўйичиева Г.М.	
Мустақил таълимга ёрдам берувчи фаолиятни шакллантиришнинг шарт-шароитлари.....	289
Турғунбоева Дилором	
Ўз-ўзига нисбатан баҳони ривожлантиришнинг психокоррекцияси.....	291
Adri Tolipova A.B.	
Oilada bolalarning estetik tasavvurlarini shakllantirishning o‘ziga xos jihatlarini.....	292
Химматалиев Д.О., Муминова М.Ю.	
Мактабгача таълим ташкилоти бошқарувида инновацион ёндашув асосида рахбарнинг бошқарув компетентлигини ошириш йўллари.....	294
Xalmatov U.	
Bo‘lajak pedagoglarda boshqaruv madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish omillari..	297
Холмуминова Дилшода Тошпўлатовна	
Ўқитувчилар жамоасида ижодий мухитни шакллантиришда рахбар одобни масаласи	300
Shodmonova D.Sh.	
Sharq mutafakkirlarining o‘quvchi-yoshlarni sog‘lom turmush madaniyatini shakllantirishga oid qarashlaridan.....	300
Шукурова Гулбахор Муродовна.	
Ота-она ва фарзанд ўртасидаги мулоқот психологияси.....	305
Эрназарова Г. О.	
Талабаларнинг касбий-педагогик компетенциясини шакллантиришни аҳамияти..	308
Юнусова Б.С.	
Асариои ирфон ва андешаҳои ахлоқии аттори нишопури.....	310
Yusuvalieva A.Ya.	
Mavzu: ijtimoiy institutlarning bola ijtimoiylashuvdagi o‘rni.....	314
Қодиров Ғ.	
Ёшларни маънавий-ахлоқий тарбиялашда гиёҳвандликка қарши курашиш.....	316
Қайнарова И.В.	
Педагогик ҳамкорлик инновацион тизимини ташкил этиш.....	319
Курбанова М.Э.	
Малакали педагог кадрлар таёрлаш тизимини янада такомиллаштириш.....	321
Қодиров Умарали Дўстқобилович	
Бағрикенглик (толерантлик)ни шакллантиришда санъатнинг ўрни.....	323